

Frumvarp til laga.

um

almennan ellistyrk.

(Lagt fyrir alþingi 1909).

---

1. gr.

Í hverjum kaupstað og hreppi á landinu skal stofna styrktarsjóð handa ellihrumu fólki. Í sjóð þennan rennur styrktarsjóður handa alþýðufólki, sem til er í kaupstaðnum eða hreppnum.

Sjóðir þessir skulu styrktir með árlegu tillagi úr landssjóði, er nemur 50 aurum fyrir hvern gjaldskyldan mann til sjóðsins það ár.

2. gr.

Gjaldskyldir til ellistyrktarsjóðsins eru allir, karlar og konur, sem eru fullra 18 ára og ekki yfir 60 ára, nema þeir, er nú skal greina:

- a. Þeir, sem njóta sveitarstyrks.
- b. Fjelausir menn, sem fyrir ómaga eða ómögum eiga sjá og ekki greiða neitt útsvar, sem og þeir er fyrir heilsubrest eða af öðrum ástæðum eigi geta unnið fyrir kaup.
- c. Þeir, sem sæta hegningarvinnu.
- d. Þeir, sem hafa trygt sjer fje til framfærslu eftir 60 ára aldur, að upphæð 150 kr. á ári að minsta kosti. Karlmaðurinn greiðir 2 kr. í sjóðinn á ári, en kvenmaðurinn 1 kr.

3. gr.

Í ellistyrktarsjóð rennur gjald fyrir leyfisbrjef til lausamensku samkv. 1. gr. í lögum nr. 3, 2. febr. 1894 um breyting á tilskipun um lausamenn og húsmenn á Íslandi 26. maí 1863 og viðauka við hana.

4. gr.

Hreppsnefndir skulu fyrir lok janúarmánaðar ár hvert semja skrá um alla þá, er gjaldskyldir eru í hreppnum til styrktarsjóðsins. Í kaupstöðum semja 3 menn, er bæjarstjórn kys úr sínum flokki, skýrslur þessar. Á skrána skulu þeir settir, er lögheimili hafa í kaupstaðnum eða hreppnum hinn 1 janúar; sje vafi um heimilisfang manns, skal hann settur á skrá í þeim kaupstað eða hreppi, þar sem hann dvelur um áramótin. Á skrána skulu þeir settir, sem eru fullra 18 ára hinn 1. janúar, og sómuleiðis þeir, sem ekki eru fullra 60 ára hinn sama dag. Skráin skal rituð á prentuð eyðublöð er stjórnarráðið útbýtir.

Lögreglustjórnin í Reykjavík og hver prestur, að því er prestakall hans snertir, er skyldur til að senda nefndum þessum skrá yfir hið gjaldskylda fólk, er dregin sje út úr manntalsskýrslunum í Reykjavík og sálnaregistrunum annars staðar.

5. gr.

Auk þess, sem gjaldendur eiga að greiða gjöld sín til ellistyrktarsjóðsins hver fyrir sig, þá eru menn og skyldir til að leggja fram gjöldin fyrir aðra svo sem nú segir:

- a. Kvongaðir menn eiga að inna af hendi ellistyrktarsjóðsgjald fyrir konur sínar, meðan hjónabandinu er ekki slitið að lögum, enda sjeu þau til heimilis í sama hreppi.
- b. Foreldrar og fósturforeldrar eiga að inna af hendi ellistyrktarsjóðsgjald fyrir börn sín og uppeldisbörn, sem vinna hjá þeim, eru á þeirra vegum eða þeir kosta til náms.
- c. Husbændur eiga að greiða styrktarsjóðsgjald fyrir hjú sín og annað þjónustufólk sitt, sem er á framfæri með þeim.
- d. Iðnaðarmenn eiga að greiða styrktarsjóðsgjald fyrir starfsmenn (iðnnema og sveina) sína.
- e. Kaupmenn, verslunarstjórar og aðrir verkveitendur eiga að greiða styrktarsjóðsgjald fyrir þá, sem eru í fastri þjónustu hjá þeim.
- f. Húsráðendur eiga að greiða styrktarsjóðsgjald fyrir lausamenn og

lausakonur, sem hjá þeim hafa lögheimili síðasta vistarár, svo og fyrir húsmenn, sem ekki hafa húsnæði út af fyrir sig.

Nú eru þessir menn öreigar að álitum hreppsnefndar eða bæjastjórnar, og fellur þá niður skylda þeirra til að greiða styrktarsjóðsgjöld fyrir aðra. Þeir, sem greiða styrktarsjóðsgjöld fyrir aðra, hafa rjett til þess, að telja þau þeim til skuldar, sem gjaldskyldir eru, svo og til að halda gjaldinu eftir af kaupum þeirra eða launum.

6. gr.

Skrár þær, er gerðar hafa verið um gjaldskyldu manna til ellistyrktarsjóðanna skulu liggja almenningi til sýnis frá 1.—7. dags febrúarmánaðar ár hvert, á einhverjum hentugum stað í hreppnum eða kaupstaðnum, og skal auglýst með viku fyrirvara, hvar skrárnar verði lagðar fram.

7. gr.

Nú álitur einhver, að maður sje ranglega talinn á skránni eða einhverjum ranglega slept þar, og skal hann þá innan 15. dags febrúarmánaðar koma fram með mótbáru sinnar eða kröfur í þessu efni til hlutaðeigandi hreppsnefndar eða bæjarstjórnar, er leggur úrskurð á þær innan hálfsmánaðar þar frá. Úrskurðinum má skjóta til sýslumanns innan 15. dags marsmánaðar.

Síðan skulu skýrslurnar sendar hlutaðeigandi sýslumanni eða bæjarfógeta innan 15. dags aprilmánaðar.

Nú hefur sami maður verið settur á skrá í tveimur sveitarfjelögum og hefur hann þá rjett til að fá gjaldið endurgoldið úr styrktarsjóðnum í því sveitarfjelagi, sem hann átti ekki lögheimili í 1. janúar, og ber honum að sanna þetta fyrir hlutaðeigandi sýslumanni eða bæjarfógeta innan ársloka.

8. gr.

Í kaupstöðum skulu bæjarfógetar, en í sveitum sýslumenn, innheimta gjaldið á manntalsþingum og koma því á vöxtu í aðaldeild Söfnunarsjóðsins. Innheimtumenn fá 2⁰/₁₀₀ fyrir gjaldheimtuna.

9. gr.

Í kaupstöðum skulu bæjarfógetar, en í hreppum sýslumenn, hafa á hendi reikningshald sjóðanna og geyma eignarskilríki þeirra. Reikningar sjóðanna fyrir hvert ár skulu fyrir lok janúarmánaðar sendir hlutaðeigandi bæjarstjórn eða sýslunefnd og kys bæjarstjórnin eða sýslunefndin 2 menn til að endurskoða þá, en bæjarstjórnin eða sýslunefndin úrskurðar reikningana. Í kaupstöðum sendir bæjarstjórnin stjórnarráðinu árlega skýrslu um hag ellistyrktarsjóðanna; sams konar skýrslu sendir sýslunefndin stjórnarráðinu. Í Stjórnartíðindunum skal árlega birta skýrslu um hag styrktarsjóðanna í hverjum kaupstað og hverri sýslu.

10. gr.

Árgjöld til ellistyrktarsjóðanna má taka lögtaki samkvæmt lögum 16. desbr. 1885 um lögtak eða fjárnám án undanfarins dóms eða sáttar, og hafa styrktarsjóðsgjöld sama forgangsrjett í dánar- eða þrotabúi gjaldenda eins og skattar og gjöld til landssjóðs.

11. gr.

Í hverjum kaupstað og hreppi skal á ári hverju að jafnaði, ef verðugir umsækjendur hafa gefið sig fram, úthluta $\frac{2}{3}$ hlutum af gjaldi því, er það ár ber að greiða til ellistyrktarsjóðsins í kaupstaðnum eða hreppnum, og enn fremur hálfum styrk þeim, er lagður er til styrktarsjóðsins úr landssjóði á árinu, svo og hálfum vöxtunum af styrktarsjóðnum fyrir næsta ár á undan.

12. gr.

Sýslumaður skal fyrir lok júlímánaðar ár hvert skýra hreppsnefndunum frá því, hve mikil upphæð komi til úthlutunar á árinu úr styrktarsjóðum hreppanna, og hin sama skylda hvílir á bæjarlógetanum gagnvart bæjarstjórn, en hreppsnefndir og bæjarstjórnir skulu síðan birta þetta í hreppnum eða kaupstaðnum á venjulegan hátt fyrir lok ágústmánaðar.

13. gr.

Styrk þann, er árlega skal úthluta, veita bæjarstjórnir og hreppsnefndir ellihrumum fátæklingum, sem eru fullra 60 ára að aldri eða þar yfir, og heima eiga í hreppnum eða kaupstaðnum, án tillits til þess hvar þeir eru sveitlægir, svo framarlega sem umsækjandi á framfærslurjett hjer á landi og hefur ekki þegið sveitarstyrk 5 síðustu árin; þó er sveitarstjórn heimilt að veita konu, er skilið hefur við mann sinn að borði og sæng eða að lögum eða orðið ekkja, ellistyrk, þótt maður hennar hafi þegið sveitarstyrk meðan þau voru saman og eigi sjeu liðin 5 ár frá því hann þáði af sveit.

Styrkur til lækninga, borgun fyrir meðöl, sjúkrahússvist, umbúðir og slikt, telst eigi sveitarstyrkur, þá er um ellistyrk er að ræða.

Við úthlutun styrksins skal einkum hafa fyrir augum hve mikil og brýn þörf umsækjanda er og hvort hann er reglusamur og vandaður maður.

14. gr.

Peir, er vilja fá styrk úr ellistyrktarsjóði, skulu fyrir lok septembermánaðar ár hvert senda skriflega beiðni um styrkinn til hlutaðeigandi bæjarstjórnar eða hreppsnefndar, og á umsóknarbrjefið að fela í sjer þær upplýsingar, sem með þarf, til þess að geta dæmt um verðleika umsækjanda.

Beiðninni skulu fylgja vottorð einhvers málsmetandi manns um það, að upplýsingar þær, er í beiðninni standa, sjeu sannar.

15. gr.

Styrkurinn veitist fyrir lok októbermánaðar. Hann veitist fyrir eitt ár í senn, og má ekki vera undir 20 krónum og ekki yfir 200 kr.

Landsstjórnin setur nánari reglur um úthlutun styrksins.

16. gr.

Ef engin umsókn um styrk úr ellistyrktarsjóði berst til bæjarstjórnar eða hreppsnefndar eða aðrar gildar ástæður valda því, að eigi þykir rjett að úthluta öllu því fje, sem um er rætt í 11. gr., skal það, sem afgangssverður, lagt við innstæðu sjóðsins.

17. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. jan. 1910 og ber að innheimta ellistyrktarsjóðsgjöld samkvæmt þeim í fyrsta skifti á manntalsþingum 1910.

18. gr.

Lög um styrktarsjóði handa alþýðufólki 11. júlí 1890 og lög um breyting á lögum um styrktarsjóði handa alþýðufólki 18. desbr. 1897 eru úr lögum numin.

Athugasemdir við frumvarp þetta.

Frumvarp þetta er í öllum aðalatriðum samhljóða frumvarpi því til laga um almennan ellistyrk, er lagt var fyrir alþingi 1907.

Frumvarp þetta var itarlega rætt í neðri deild alþingis, var afgreitt þaðan til efri deildar, en komst þar ekki til umræðu.

Á alþingi voru gjörðar þær aðalbreytingar á frumvarpinu, að tillagið úr landssjóði til sjóðanna var hækkað um hjer um bil 8500 kr. á ári, en jafnframt var ákveðið að styrk af sjóðnum mætti veita fátækum öryrkjum fullra 18 ára að aldri, eni frumvarpinu eru þeir taldir öryrkjar »sem eru frá verki sakir ellilasleika eða langvinnrar heilsubilunar«. Það verður þó ekki álitid að breyting þessi sje til bóta. Að »vera frá verki« þýðir að vera ófær til allrar vinnu, en þessi merking er alt of þröng, því það er ljóst, að fjelaust gamalmenni er orðið styrkþurfi mikið fyr en það getur ekkert unnið, en þegar þessari merkingu sleppir er hugmyndin alveg óljós og óákveðin.

Því hefur verið haldið fram, að þeir sem missa heilsuna á unga aldri, hafi jafnan rjett og gamalmenni til að fá styrk sjer til viðurlifis, sem ekki sje sveitarstyrkur. Þetta kann vel að vera og skal ekki um það deilt, en slíkur styrkur er annars eðlis en ellistyrkur, og því eðlilegt að menn tryggji sig gagnvart heilsubilun eða slysum á annan hátt. Að taka þessi tilfelli með, myndi gjöra úthlutunina erfiðari og vekja óánægju milli styrkþiggjanda. — Það virðist því heppilegra, að minsta kosti fyrst um sinn, að hafa verksvið styrktarsjóðanna takmarkaðra til þess, að þeir því fremur geti fullnægt ætlunarverki sinu, sem sje að vernda öll heiðarleg gamalmenni frá að líða nauð á elliárunum. Þá fyrst þegar sjóðurinn er orðinn þess megnugur, væri ástæða til að taka til yfirvegunar að auka verksvið sjóðanna.

Um hinar einstöku greinar frumvarpsins skal þetta tekið fram:

1. gr. er óbreytt eins og í hinu eldra frumvarpi.

Í 2. gr. er tekið upp ákvæði um, að fjelausir menn, sem fyrir ómaga eða ómögum hafa að sjá og ekki greiða útsvar, sjeu undanþegnir gjaldi til sjóðanna. Þetta ákvæði, sem var sett inn á alþingi, virðist rjettmætt.

3. gr. er óbreytt.

Í 4. gr. er samkvæmt tillögu neðri deildar ákveðið að hreppsnefndir skuli fyrir lok janúarmán. semja skrár um þá, er gjaldskyldir eru til sjóðsins, í stað þess að í hinu eldra frumvarpi átti skráin að vera samin fyrir febrúarmán. lok og í sambandi við þetta standa breytingarnar á tíma takmörkunum í 6. og 8. gr. Að öðru leyti geta hinar aðrar breytingar í greininni ekki talist annað en orðabreytingar.

5. gr. er óbreytt.

8., 9., 10. og 12. gr. er óbreytt.

Í 11. gr. er á eftir orðunum »á ári hverju« bætt inn til skýringar orðunum »að jafnaði, ef verðugir umsækjendur hafa gefið sig fram«.

13. gr. Í frumvarpinu frá 1907 var meðal annars sett það skilyrði fyrir styrkveitingu að umsækjandi hefði ekki síðustu 10 árin þegið sveitarstyrk. Þessi frestur hefir nú verið færður niður í 5 ár. Að binda styrkveitinguna enn fremur því skilyrði, að umsækjandi standi ekki í sveitarskuld sýnist ekki rjett; það væri t. d. alveg óeðlilegt, að maður, sem þegið hefir svettarstyrk milli þrítugs og fertugs en síðan hefir komist af sveit og greitt tillag til sjóðsins árum saman, geti ekki fengið styrk af sjóðnum nema því að eins að skuldin sje annað hvort eftirgefin eða endurborguð.

Á eftir 15. gr. var í neðri deild skotið inn nýrri grein, 16. gr., um það að ef engin umsókn um styrk úr sjóðnum kæmi fram eða eigi þætti ástæða til að úthluta öllu því fje, sem ræðir um í 11. gr., þá skuli afgangurinn lagður við innstæðu sjóðsins. Þessi grein hefir nú verið tekin upp í frumvarp þetta, þótt þetta væri svo sjálfsgagt að ekki hefði þurft beint lagaákvæði um það.

Samkvæmt 17. gr. eiga lögín að öðlast gildi 1. jan. 1910.

Að öðru leyti skirskotast til athugasemdanna við frumvarp það, sem lagt var fyrir alþingi 1907, Alp.tíð. 1907 A, bls. 299—303.